

Ivan Klinec: Friedman, Keynes alebo Schumpeter ?

Hospodárska politika pre globálnu informačnú spoločnosť

Už šiesty rok sa v krajinách strednej a východnej Európy uskutočňuje proces ekonomickej transformácie ako proces prechodu od ekonomiky riadenej štátom k trhovej ekonomike. Táto ekonomická transformácia vychádza z teoretických postulátov neoliberalnej ekonomickej teórie reprezentovanej najmä chicagskou školou a jej predstaviteľmi Miltonom Friedmanom, hlavným teoretikom neoliberalizmu, a Jeffreyom Sachsom, hlavným architektom projektu hospodárskej reformy a popredným ekonomickým poradcom vlád krajín strednej a východnej Európy. Jadro a východisko ekonomickej transformácie tvorila šoková terapia, ktorá mala zabezpečiť pomerne rýchly a hladký prechod ekonomík strednej a východnej Európy na trhovú ekonomiku a rýchlu adaptáciu štruktúry a mechanizmov ekonomík týchto krajín na podmienky voľnotrhovej ekonomiky. Táto šoková terapia sa skončila pomerne neúspešne, pretože nepriniesla očakávané výsledky. Z jej pôvodných zámerov sa úspešne splnil vlastne iba cieľ deštrukcie štátom riadenej socialistickej ekonomiky. Vytvorenie fungujúceho trhu v krajinách strednej a východnej Európy sa už však ukázalo ako problém, ktorý bol zrejme nad sily a zámery reformátorov, čoho výsledkom je dnešný stav nefunkčných ekonomík v týchto krajinách sprevádzaný rastúcou ekonomickou, spoločenskou a politickou deštrukciou. Realitou týchto ekonomík je na jednej strane zrušenie systému ekonomiky riadenej štátom a na druhej strane neexistencia fungujúceho trhu.

Vytvoril sa tak stav vákua, keď sa transformujúce ekonomiky nachádzajú v stave chaosu a ich ďalší vývoj sa stáva čoraz nepredvídateľnejším. S tým je spojená aj nefunkčnosť použitia tých klasických foriem a nástrojov hospodárskej politiky, ktoré sa používajú v ekonomikách s fungujúcim trhom.

Neúspech pôvodného projektu ekonomickej reformy alebo transformácie sa vo veľkej časti krajín východnej a strednej Európy prejavil stratou moci ekonomických reformátorov presadzujúcich neoliberalný model ekonomickej reformy. Namiesto nich sa k politickej alebo ekonomickej moci v týchto krajinách dostali alebo dostávajú tí

predstavitelia politického a ekonomického myslenia, ktorí presadzujú pomalšiu ekonomickú reformu postavenú na štátnych zásahoch do ekonomiky a ktorí sa zväčša hlásia k ekonomickému učeniu Johna Maynarda Keynesa. Ani tejto skupine ekonomických reformátorov sa však nedarí prekonať úpadok ekonomiky a dosiahnuť dlhoočakávané, predpovedané a želané oživenie transformujúcich sa ekonomík.

Oživením ekonomiky nemožno nazvať ani pomalý rast hrubého domáceho produktu v niektorých transformujúcich sa krajinách pohybujúci sa v rozmedzí od 2 do 5 percent, pretože zadĺženie transformujúcich sa ekonomík rastie mnohonásobne rýchlejšie a jeho rozloženie na plecia daňových poplatníkov spôsobuje ďalší pokles životnej úrovne a spotreby obyvateľstva. To potom spôsobuje paradoxnú situáciu, že hoci ekonomickí a politickí lídri v krajinách strednej a východnej Európy ohlasujú dlho očakávané oživenie ekonomiky v podobe pomerne nízkeho rastu hrubého domáceho produktu, sú zároveň nútení žiadať ďalšie uťahovanie opaskov a znižovanie spotreby obyvateľstva. Jednou z mála krajín, v ktorej prebieha ekonomická reforma pomerne úspešne a ktorá dosiahla taký rast ekonomiky, že sa predpokladá jej premena na ekonomickú superveľmoc už na začiatku 21. storočia, je Čína. Výsledky, ktoré ekonomickou reformou dosiahla Čína, a výsledky, ktoré dosiahli krajiny strednej a východnej Európy, sú výrazne odlišné. Výsledkom ekonomickej reformy v Číne je rýchlo rastúca a expandujúca ekonomika s fungujúcim a rýchlo sa rozširujúcim trhom, kým výsledkom ekonomickej reformy v krajinách strednej a východnej Európy je rozpadávajúca sa a nefunkčná ekonomika s nefungujúcim trhom a so stále sa rozrastajúcim čiernym trhom a s tieňovou ekonomikou, ako aj rastúcou ekonomickou, politickou a spoločenskou deštrukciou.

Zlyhanie hospodárskej politiky v informačnej ére

Neúspech ekonomickej reformy v krajinách východnej a strednej Európy možno právom označiť za zlyhanie hospodárskej politiky. Toto zlyhanie hospodárskej politiky je vo významnej a možno povedať, že v rozhodujúcej miere determinované nerešpektovaním meniacej sa ekonomickej reality. Novou ekonomickou realitou je v súčasnosti celosvetový vstup do informačnej éry a vytváranie globálnej informačnej spoločnosti fungujúcej na základe jedného svetového trhu, jednej globálnej ekonomiky vzájomne prepojenej informačnými sieťami a zmenených ekonomických pravidiel. Zmena ekonomických pravidiel v informačnej ére je spojená so vznikom

globálnej ekonomickej štruktúry a vytvára potrebu zmeny hospodárskej politiky v podmienkach globálnej informačnej spoločnosti. Jednotlivé ekonomiky tvoriace predtým relatívne samostatné, vzájomne komunikujúce celky, dnes tvoria súčasť jedného väčšieho celku - globálnej ekonomiky, ktorej pravidlá fungovania musia zároveň rešpektovať.

Nerešpektovanie nových ekonomických pravidiel a novej reality svetového trhu a globálnej ekonomiky sa v súčasnosti najviac prejavuje v abstrahovaní od potreby technologickej prestavby a využívania informácií ako zdroja ekonomického a spoločenského rozvoja. Zlyhanie hospodárskej politiky v krajinách strednej a východnej Európy po roku 1989 ukazuje na potrebu zahrnúť ako prioritnú súčasť hospodárskej politiky cesty a nástroje vedúce k výmene technológie a adaptácie ekonomík týchto krajín na podmienky globálnej informačnej spoločnosti. Americký futuroológ Alvin Toffler tvrdí, že zmeny uskutočňované vo svete po roku 1989 sú predovšetkým vyjadrením konca industriálnej spoločnosti, následkom čoho podľa Tofflera nie je pre riadenie ekonomiky použiteľná hospodárska politika, ktorá sa osvedčila v podmienkach industriálnej spoločnosti. Riadenie ekonomiky a spoločnosti podľa Tofflera musí rešpektovať zmeny pretvárajúce súčasnú civilizáciu, ktoré on nazýva ako nástup civilizácie Tretej vlny.

Zlyhanie hospodárskej politiky v krajinách strednej a východnej Európy po roku 1989 potvrdzuje správnosť Tofflerových záverov, pretože hospodárska politika sa v nich vytvárala tak, ako keby tieto krajiny aj naďalej žili v industriálnej ére, ako keby sa civilizačné zmeny týchto krajín netýkali a nemuseli byť v ich hospodárskej politike zohľadnené.

Neoliberáli proti liberalizmu

Hospodárska politika postavená na koncepcii neoliberalizmu, ktorá bola alebo je praktizovaná v strednej a východnej Európe, nerešpektuje realitu vznikajúcej globálnej informačnej spoločnosti a je stavaná na podmienky industriálnej spoločnosti 20.storočia. Táto hospodárska politika abstrahuje od potreby a nevyhnutnosti prechodu ekonomiky na modernú informačnú technológiu. Núti zároveň jednotlivé hospodárske subjekty, ktoré nedisponujú modernou informačnou technológiou, zúčastniť sa na súťaži na svetovom trhu v nerovných podmienkach. Ekonomický tlak na takéto hospodárske subjekty, vytváraný neoliberalnou

hospodárskou politikou s cieľom prinútiť ich otvoriť sa a zúčastniť sa na súťaži na svetovom trhu a znemožnenie týmto hospodárskym subjektom vybaviť sa modernou informačnou technológiou následkom reštriktívnej monetárnej politiky, vytvára pre tieto hospodárske subjekty nerovné podmienky, ktorých jediným možným výsledkom je ich nevyhnutný krach, deštrukcia a likvidácia.

Reštriktívna monetárna politika tak vedie k tomu, že hospodárske subjekty vybavené zastaralou industriálnou technológiou nemajú možnosť výberu v smere adaptácie sa na podmienky svetového trhu a globálnej ekonomiky cestou výmeny zastaralej industriálnej technológie za modernú informačnú technológiu, čím sa zároveň porušuje základná idea liberalizmu, a to sloboda voľby. Znemožnenie slobody voľby hospodárskou politikou vychádzajúcou z neoliberalných koncepcií vytvára paradoxnú situáciu, že neoliberalizmus tým, že nerešpektuje novú realitu svetového trhu a globálnej ekonomiky, sa vlastne stavia proti liberalizmu, hoci ho zároveň deklaruje ako svoje teoretické a ideové východisko. V prípade krajín strednej a východnej Európy neoliberalná hospodárska politika fakticky znemožnila alebo znemožňuje celým ekonomikám týchto krajín adaptovať sa na podmienky vznikajúcej globálnej informačnej spoločnosti, a to redukciou transformácie ekonomík týchto krajín na zmenu vlastníctva spojenú zároveň s abstrakciou od potreby a nevyhnutnosti ich prechodu na modernú informačnú technológiu.

Slobodný prístup k moderným informačným technológiám spolu so slobodným prístupom k informáciám a znalostiam potrebným pre ekonomický a spoločenský rozvoj jednotlivých krajín v podmienkach globálnej informačnej spoločnosti je jednou z podmienok dodržania ideí slobody voľby v podmienkach svetového trhu a globálnej ekonomiky. Potreba umožniť každej krajine prístup k moderným informačným technológiám a informáciám potrebným pre rozvoj bola deklarovaná aj na februárovom summite krajín G7 o informačnej spoločnosti, kde sa zároveň konštatovalo, že každá krajina, ktorá nebude participovať na vznikajúcej informačnej spoločnosti, bude prežívať informačné utrpenie. A neoliberalná hospodárska politika v krajinách strednej a východnej Európy nerešpektujúca novú realitu informačnej spoločnosti a znemožňujúca tak prechod na modernú informačnú technológiu a možnosť využívania potrebných informačných a znalostných zdrojov vytvára všetky podmienky pre informačné utrpenie v týchto krajinách.

Neokeynesiáni proti Keynesovi

Hospodárska politika postavená na koncepcii štátnych zásahov do ekonomiky, ktorá sa praktizuje v krajinách strednej a východnej Európy po roku 1989, takisto ako neoliberalná hospodárska politika nerešpektuje realitu prechodu na globálnu informačnú spoločnosť a zmenu ekonomických pravidiel. Preto je koncipovaná tak, že sa snaží oživiť jednotlivé ekonomiky v týchto krajinách podporou sektorov a odvetví ekonomiky, ktoré boli typické pre vrcholné obdobie industriálneho rozvoja. Štát tak podporuje rozvoj tých odvetví ekonomiky, ktoré boli síce motormi rozvoja industriálnej spoločnosti, ktoré však v informačnej spoločnosti strácajú na význame a nahrádzajú ich odvetvia, ktorých základom je využívanie informácií ako hlavného zdroja rozvoja.

Takáto hospodárska politika abstrahuje od dynamiky hospodárskeho vývoja a nerešpektuje štrukturálne zmeny prejavujúce sa najmä v zmene technologickej a sektorálnej štruktúry ekonomiky. Prechod k informačnej spoločnosti je spojený s rastom a rozvojom sektora služieb a informačného sektora ekonomiky a s úpadkom a redukciou rozsahu a významu sektorov poľnohospodárstva a priemyslu, ktoré sa prechodom na informačnú technológiu postupne transformujú. Informačný sektor je vo vyspelých priemyselných krajinách, ako sú Japonsko, USA alebo krajiny Európskej únie, najsilnejším sektorom ekonomík a zároveň hlavným motorom ekonomického rozvoja týchto krajín. Vznikol v týchto krajinách ako následok vládnej podpory a mohutných rozvojových programov zameraných najmä na prechod na modernú informačnú technológiu. Informatizačná politika je zároveň vo vyspelých hospodárskych krajinách prioritou rozvoja číslo jeden a významnou zložkou hospodárskej politiky. Svedčia o tom také programy iniciované a podporované štátom, akými sú napr. Japonský program prechodu k informačnej spoločnosti Yoneji Masudu alebo Americký program vytvárania siete informačných superdiaľnic Alberta Gora.

V krajinách východnej a strednej Európy po roku 1989 v podstate neexistuje štátna podpora rozvoja informatizácie a informačného sektora ekonomiky. Vládna podpora a finančné zdroje v rámci hospodárskej politiky postavenej na štátnych zásahoch do ekonomiky sú zväčša nasmerované do oblasti podpory udržania sektorov poľnohospodárstva a priemyslu, ktoré však majú prirodzenú tendenciu k redukcii. Tieto prostriedky potom neprinášajú žiaduce efekty a znemožňujú zároveň podporu rozvoja najmä informačného sektora ekonomiky. Paradoxne potom opäť dochádza

k situácii, že hospodárska politika, ktorá by mala podporiť oživenie ekonomiky, vedie k jej ďalšiemu prepadu a zdroje nasmerované pre potreby tých sektorov ekonomiky, ktoré majú v podmienkach globálnej informačnej spoločnosti prirodzenú tendenciu k redukcii, neprinášajú žiaduce efekty a strácajú sa, akoby mizli v čiernej diere prepádajúcej sa ekonomiky. Tieto stratené a neefektívne využité zdroje však chýbajú v tých sektoroch, ktoré sú motorom ekonomiky v globálnej informačnej spoločnosti.

Svedkami toho sme najmä v krajinách strednej a východnej Európy, kde zdroje jednotlivých ekonomík na jednej strane sú v rámci politiky štátnych zásahov priority nasmerované na potreby udržania existujúcich priemyselných odvetví, pričom na druhej strane v podstate neexistujú zdroje na rozbehnutie aspoň minimálnych programov informatizácie ekonomiky. Vzniká tak paradoxná situácia, keď tvorcovia hospodárskej politiky hlásiaci sa k ekonomickému učeniu Johna M. Keynesa dosahujú opačné efekty a namiesto zamýšľaného oživenia podporujú ďalší prepad ekonomiky. Stavajú tak fakticky nekeynesiánsku hospodársku politiku proti učeniu Keynesa, ku ktorého mysleniu sa deklaratívne hlásia.

Neexistencia programov informatizácie jednotlivých ekonomík, ktoré by tvorili základ a prioritu hospodárskej politiky v krajinách strednej a východnej Európy, znemožňuje týmto krajinám participáciu na vytvárajúcej sa globálnej informačnej spoločnosti a tiež možnosť využívania informácií a znalostí ako hlavného zdroja rozvoja. Zastaralá industriálna technológia a sektorálna štruktúra ekonomík týchto krajín s pretrvávajúcim dominantným postavením sektorov priemyslu a poľnohospodárstva pri súčasnej nevyprofilovanosti a praktickej neexistencii informačného sektora predstavuje hlavnú prekážku hospodárskej dynamiky v týchto krajinách. Hospodárska politika, ktorá v období prechodu k informačnej spoločnosti neumožňuje technologickú prestavbu jednotlivých hospodárskych subjektov, zároveň znemožňuje schopnosť prežitia týchto subjektov v podmienkach globálnej ekonomiky a svetového trhu. Názorne to vyjadril Toffler vo svojej knihe Posun moci, kde tvrdí, že súčasný svet sa rozdelil na rýchlych a pomalých.

Rýchlymi ekonomikami nazýva Toffler tie ekonomiky, ktoré sa adaptovali na modernú informačnú technológiu a tak sú schopné zväčšovať svoju výkonnosť a podiel na svetovom trhu. Týmto ekonomikám patrí podľa neho budúcnosť a možno sem zaradiť všetky rýchlo sa rozvíjajúce ekonomiky sveta. Pomalými nazýva Toffler tie ekonomiky, ktoré sú vybavené zastaralou industriálnou technológiou, majú tomu

zodpovedajúcu štruktúru a ich podiel na svetovom trhu sa stále znižuje. Tieto ekonomiky sú podľa neho ekonomikami minulosti a v prípade, že sa neadaptujú na modernú informačnú technológiu, čaká ich čierna budúcnosť.

Pomalými ekonomikami sú v súčasnosti aj ekonomiky krajín strednej a východnej Európy. Na to, aby sa stali pomalé ekonomiky rýchlymi ekonomikami, treba ako prioritu číslo jeden stanoviť potrebu prechodu celej ekonomiky na moderné informačné technológie a túto prioritu premietnuť do programov informatizácie ekonomiky, ktoré by mali tvoriť jadro hospodárskej politiky. Informatizácia ekonomiky by sa teda mala stať prioritou číslo jeden hospodárskej politiky krajín strednej a východnej Európy.

Joseph A. Schumpeter - ekonóm pre 21.storočie

Ekonómom, ktorého ekonomická teória by sa mohla a mala stať východiskom pre formulovanie hospodárskej politiky v podmienkach globálnej informačnej spoločnosti, je jeden z veľkých ekonómov 20.storočia Joseph A. Schumpeter. Ten tak ako nijaký iný ekonóm v 20.storočí zachytil v ekonomickej teórii dynamiku vývoja ekonomiky a jej štruktúry. Na rozdiel od Keynesa a Friedmana, ktorí chápu hospodársky systém ako relatívne statický systém, ktorý sa vyvíja minimálne, a nezahŕňajú do jeho vývoja technológiu ako významný faktor zmeny, Schumpeter pozerá na hospodársky systém ako na dynamicky sa vyvíjajúci organizmus, v ktorom ustavičná zmena štruktúry ekonomiky je spojená s jej vývojom, pričom táto zmena prebieha plynulo a nie je ničím jednorázovým alebo neočakávaným. Schopnosť jednotlivých prvkov ekonomiky kombinovať jednotlivé faktory a stále sa meniť rozhoduje o ich existencii, resp. neexistencii. Prekonávanie ekonomickej nerovnováhy je pritom spojené s nevyhnutnosťou kombinácie nových výrobných faktorov so starými, pričom vzniká ekonomická štruktúra odlišná od predchádzajúcej a nové výrobné faktory sa stávajú integrálnou súčasťou hospodárskeho organizmu. Dynamiku vývoja hospodárskeho organizmu Schumpeter výstižne rozobral v jednej zo svojich základných teoretických prác nazvanej Teória hospodárskeho vývoja.

Práve koniec 20.storočia a začiatok 21.storočia, ktoré sú alebo budú spojené s celosvetovým prechodom ku globálnej informačnej spoločnosti, ukazujú potrebu formulácie hospodárskej politiky ako riadenia, ovplyvňovania a regulovania dynamicky sa vyvíjajúceho organizmu ekonomiky. Na to je najvhodnejšia

Schumpeterová ekonomická teória, ktorá pravdepodobne v období prechodu ku globálnej informačnej spoločnosti vystrieda doteraz prioritné ekonomické teórie Johna M. Keynesa a Milтона Friedmana.

Dominancia ekonomických teórií Keynesa a Friedmana pri formulácii hospodárskej politiky v doterajšom vývoji v druhej polovici 20.storočia vyplývala z relatívne pomalej rýchlosti zmien v jednotlivých ekonomikách i vo svetovej ekonomike. Tú však nahradilo prudké tempo zmien a rýchla transformácia jednotlivých ekonomík, ktoré koncom 20.storočia odštartovali vytváranie jednej globálnej ekonomiky a jedného svetového trhu fungujúceho na báze modernej informačnej technológie. A práve moderná informačná technológia spôsobila, že novým významným faktorom rozvoja ekonomiky a najvýznamnejším výrobným faktorom sa stali informácie a znalosti a, samozrejme, aj moderná informačná technológia. Adaptácia jednotlivých účastníkov svetovej ekonomiky od jednotlivca cez podnik až po celú ekonomiku jednotlivých krajín prebieha práve kombináciou klasických industriálnych výrobných faktorov s týmito novými výrobnými faktormi, a to informáciami, znalosťami a informačnou technológiou. Adaptácia a prechod na modernú informačnú technológiu je v prostredí globálnej informačnej spoločnosti základnou podmienkou prežitia a vstupu na svetový trh.

Globálnu konkurencieschopnosť a realizációschopnosť produkcie jednotlivca, podniku alebo celej ekonomiky v podmienkach svetového trhu a globálnej ekonomiky nie je možné dosiahnuť bez využitia moderných informačných technológií, ktoré umožňujú využívať informácie a znalosti ako zdroj s podobnou úlohou, akú mala v ekonomikách industriálnej spoločnosti napr. elektrina. Práve uvedomenie si potreby informácií, znalostí a informačných technológií ako nevyhnutnej podmienky adaptácie jednotlivých ekonomík pri prechode ku globálnej informačnej spoločnosti a tiež uvedomenie si reality zrýchleného vývoja a rýchlo sa meniacej štruktúry jednotlivých ekonomík bude viesť k potrebe využitia Schumpeterovej economickej teórie a bude pravdepodobne znamenať, že jeho ekonomická teória sa stane hlavnou ekonomickou teóriou pri formulácii hospodárskej politiky pre vstup do 21.storočia. Ekonómom pre 21.storočie a globálnu informačnú spoločnosť sa tak pravdepodobne stane Joseph A. Schumpeter.

Ministerský summit štátov G7, ktorý sa konal vo februári tohoto roku v Bruseli a bol venovaný celosvetovému prechodu ku globálnej informačnej spoločnosti, sa určite

stane medzníkom, ktorý významne ovplyvní ďalšie smerovanie svetovej ekonomiky. Jeho závery sa budú týkať každej krajiny sveta. Prvý raz sa na takej vysokej úrovni deklarovala realita celosvetového prechodu k informačnej spoločnosti a potreba umožniť každej krajine sveta participovať na vznikajúcej globálnej informačnej spoločnosti. Táto konferencia sa uskutočnila aj pod vplyvom zlyhania tradičnej hospodárskej politiky praktizovanej v období industriálneho rozvoja, avšak nepoužiteľnej pre vznikajúcu globálnu informačnú spoločnosť. Čoraz viac krajín sveta má problémy s formuláciou hospodárskej politiky pre rýchlo sa meniaci svet a aj s adaptáciou na tieto prebiehajúce zmeny.

Konferencia štátov G7 o informačnej spoločnosti posunula problematiku prechodu k informačnej spoločnosti do stredu záujmu hospodárskej politiky jednotlivých krajín ako prioritu číslo jeden. Táto konferencia zároveň znamená presun problematiky informačnej spoločnosti z oblasti záujmu prognostikov a futuroológov do oblasti záujmu politikov, ekonómov a manažérov, ktorí riadia každodenný chod ekonomiky.

Nevyhnutnosť formulácie hospodárskej politiky pre globálnu informačnú spoločnosť teraz stojí ako podmienka prežitia pred každou krajinou sveta. Takáto hospodárska politika by mala zohľadňovať novú realitu celosvetového prechodu ku globálnej informačnej spoločnosti, novú realitu vznikajúcej globálnej svetovej ekonomiky a jedného svetového trhu. Mala by tiež prihliadať k neprestajne sa zrýchľujúcemu vývoju a zmenám spojeným s prechodom od civilizácie Druhej vlny k civilizácii Tretej vlny, a najmä rozhodujúcu úlohu, ktorú majú v tomto prechode moderné informačné technológie. Takisto by mala zohľadňovať, že jednotlivé ekonomiky už nie sú samostatnými celkami komunikujúcimi s inými ekonomikami na báze medzinárodného obchodu, ale že každá ekonomika jednotlivé krajiny je neoddeliteľnou súčasťou jednej globálnej svetovej ekonomiky a na jej chode a vývoji musí participovať. Prihliadnúť by sa malo aj na to, že megatrendy pretvárajúce svetovú ekonomiku pretvárajú aj ekonomiku každej krajiny sveta.

Uvedomenie si potreby vytvárania hospodárskej politiky pre globálnu informačnú spoločnosť v každej krajine sveta a následne formulácia a realizácia takejto politiky môžu byť významnými krokmi k prekonaniu súčasného nežiadúceho stavu svetovej ekonomiky a svetovej civilizácie a zároveň k nastúpeniu cesty k prekonaniu súčasnej globálnej krízy ľudstva. To platí pre všetky krajiny sveta vrátane krajín strednej a východnej Európy. Čím skôr si tieto transformujúce sa krajiny uvedomia realitu prechodu ku globálnej informačnej spoločnosti a čím skôr zapracujú stratégiu

prechodu k tejto spoločnosti do svojich hospodárskych politík ako prioritu číslo jedna, tam rýchlejšie budú môcť participovať na vznikajúcej globálnej informačnej spoločnosti a jej výhodách a tým úspešnejšia môže byť prebiehajúca hospodárska reforma a transformácia. Súčasný relatívne nepriaznivý stav ekonomík týchto krajín sa tak môže zmeniť na rýchly ekonomický rast a rozvoj a na rýchlu a úspešnú integráciu týchto ekonomík do globálnej svetovej ekonomiky.

Hospodárske noviny, 31. 5. 1995, 1. 6. 1995 - krátené